
Mjuka medel i statsvetarnas kamp för jäm- ställdheten

Statsvetenskapliga förbundet har sedan drygt tio år tillbaka ambitionen att regelbundet följa hur jämställdheten inom vår disciplin utvecklas. Vid några tillfällen har ambitiösa datainsamlingar genomförts. Jag tänker bland annat på det arbete Maria Oskarson och Lena Wängnerud genomförde och vars resultat rapporterats i *Politologen*¹. När institutionerna för tio år sedan tillfrågades om den könsmissiga sammansättningen bland studenter och personal kunde de rapportera om en i princip jämställd (enligt 40/60-normen) grundutbildning. Oskarson och Wängnerud kunde vidare notera att könsobalanser verkade uppstå i de "kritiska faser" nivåbyten innebär, det vill säga då studenter går från grundutbildning till forskarutbildning och doktorander ska ta steget in i *post doc*-tillvaron. Frånvaron av kvinnliga seniora statsvetare som handledare och lärare diskuterades enligt en teori om förebilder som jämställdhetsmetod som en relevant förklaringsfaktor i sammanhanget.

Den som nu, tio år senare vill ta pulsen på jämställdheten inom vårt område önskar sig förstås tillräckliga resurser för att kunna upprepa Oskarsons och Wängneruds undersökningar. Då sådana saknas får vi tillåta oss en genväg: De lärosäten där statsvetenskap är ett huvudämne har nyligen redogjort för frågor om jämställdhet och jämställdhetsarbete i en självvärdering ställd till Högskoleverket. Det

finns alltså färsk, om än subjektiva, uppfattningar av läget att tillgå. Här kan vi få en uppfattning om hur institutionerna uppfattar situationen och hur de upplever möjligheterna att leva upp till påbudna och egenformulerade mål. Hur arbetar man på olika håll i landet?²

Statsvetarnas infrastruktur för jämställdhetsarbetet innebär i sak att institutionerna håller sig med antingen jämställdhetsombud och/eller en särskild grupp för jämställdhetsarbetet. Det är också vanligt att man på "institutionsnivå" har ett policydokument i form av en jämställdhetsplan. Vi upplever oss främst ha mjuka stymedel som information och andra "medvetandegörande" insatser att tillgå, men drömmer över hela landet om den dag då ekonomin ska tillåta nyrekrytering och därmed en åtminstone teoretisk möjlighet att hyfsa fördelningen män/kvinnor i olika tjänstekategorier.

Jag ska inte här dra några slutsatser om hur stort behovet av en sådan hyfsning är i dagsläget eller relativt de mätningar som tidigare gjorts. Dessa frågor finns det dock anledning att återkomma till vid ett senare tillfälle, lämpligen när Högskoleverket sammanställt de data institutionerna samlat in. Låt mig bara konstatera att flera institutioner 2005 beskriver läget på ett sätt som gör att Oskarsons och Wängneruds diskussion om kritiska faser i statsvetarkarriären framstår som fortsatt relevant: det finns fortfarande könsobalans i personalsammansättningen enligt principen ju högre upp i karriärstegen vi tittar desto större manlig dominans. Också Oskarsons och Wängneruds betoning av fö-

2. Några metodologiska brasklappar är på sin plats. Jag har inte hunnit ta del av det fullständiga materialet och alla självvärderingarna är inte utformade på ett entydigt vis. Noggrannare, mer systematiska och förstås helst fullständiga analyser bör göras för att uppnå säkra slutsatser.

1. Oskarson & Wängnerud 1996.

rebilder som en drivkraft i jämställdhetsutvecklingen berörs direkt eller indirekt av flera institutioner då dessa diskuterar underkottet på undervisande kvinnor på de olika utbildningsnivåerna.

Det verkar med andra ord som att statsvetarmän fortfarande "anrikas" i systemet och att den som väntar på en utjämning underifrån fortfarande har en del väntan framför sig. Statsvetarna skiljer sig på denna punkt knappast från andra samhällsvetare. Samhällsvetenskaperna framstår i Cecilia Chrapkowskas intressanta artikel "Akademins anrikning av män. En studie av utbildningsstatistik 1957 – 2002" som katastrofområden vad gäller kvinnliga forskares karriärmöjligheter.³ Gick det att bryta ned den stora datamängd Chrapkowska arbetat med på meningsfulla ämneskategorier vore det förstås mycket intressant att mer noggrant följa statsvetarnas utveckling.

Min begränsade analytiska ambitionsnivå till trots vågar jag påstå att materialet anno 2005 säger oss något intressant. Statsvetarna beskriver jämställdhetsproblematiken på samma sätt nu som för tio år sedan. Hoppet ställs till att en utjämning av obalansen ska kunna komma underifrån, vilket i praktiken måste innebära att många kvinnliga grundstudentër söker och antas till forskarutbildningen. Men som tidigare konstaterats här på förbundssidorna (Statsvetenskaplig tidskrift 2005/2) är de ekonomiska förutsättningarna för att bedriva forskarutbildning just nu ytterst begränsade på flera håll. Inte heller denna typ av rekrytering är alltså för

3. Chrapkowska 2004. Artikeln innehåller förutom de statistiska analyserna också en ambitiös genomgång av forskning om akademiska karriärvägar.

tillfället något att förlita sig på i jämställdhetsarbetet.

Också om kvinnorna snart kan fortsätta att doktorera i ökande utsträckning är det dags att de nydisputerades situation sätts under luppen ur ett jämställdhetsperspektiv. I den stenhårda konkurrensen om knappa forskningsmedel och få *post doc*-tjänster spelar det antagligen roll vilka informella krafter och kanaler den nyblivna doktorn har att tillgå. På många håll sträcks hjälpande händer ut från tidigare handledare eller andra seniora kollegor, men vi bör inse att det stöd som erbjuds kan vara av skiftande slag. På min egen institution har engagerade kollegor påbörjat en kartläggning av vilken typ av anställning manliga respektive kvinnliga nydisputerade får som första förordnande efter doktorandtiden. Bland de frågor man på detta sätt hoppas kunna besvara finner vi huruvida det finns skillnader mellan nydisputerade mäns respektive kvinnors arbetsuppgifter (och om dessa i så fall är i huvudsak administrativa, undervisningsinriktade eller forskningsrelaterade) samt hur långa förordnanden män respektive kvinnor erbjuds. Det vore onekligen intressant att få se sådana studier genomförda på flera statsvetenskapliga institutioner.

HELENA WOCKELBERG

Referenser

- Chrapkowska, Cecilia 2004. "Akademins anrikning av män. En studie av svensk utbildningsstatistik 1957-2002". Opublicerat manuskript.
- Oskarson, Maria & Wängnerud, Lena 1996. "Statsvetenskap och kön" i *Politologen* Nr. 2 1996.